

Ondergronds verkeer in de duinen

(Overgenomen uit het mededelingenblad van het Noordhollands Duinreservaat)

De laatste jaren hebben we niet te klagen gehad over de totale neerslag. (U ziet, we blijven toch waterleidingsmensen). Mogelijk hebben hiervan de mollen, die u wel weet te vinden wanneer u naar de molshopen en zgn. ritten kijkt, kunnen profiteren. Er zijn er heel wat. Dat bemerkt u vooral wanneer u over onze gras- en klinkerwegen fietst. Ondergronds verkeer kruist onze wegen en paden en het telkens door ons weer vastrijden van de gangen en het opnieuw graven door de mollen doet eindelijk een holte in het wegdek ontstaan, de zgn. 'mollenknip'. Ze blijven echter precies op dezelfde plaats passeren, generaties lang. Eén van onze mensen kwam op de idee: laten we er buisjes inleggen, en ziet het lukte. Onder de wegen die u passeert liggen zonder dat u het merkt, reeds vele mollentunnels, die dus in beider belang zijn aangelegd.

J. Jongsma

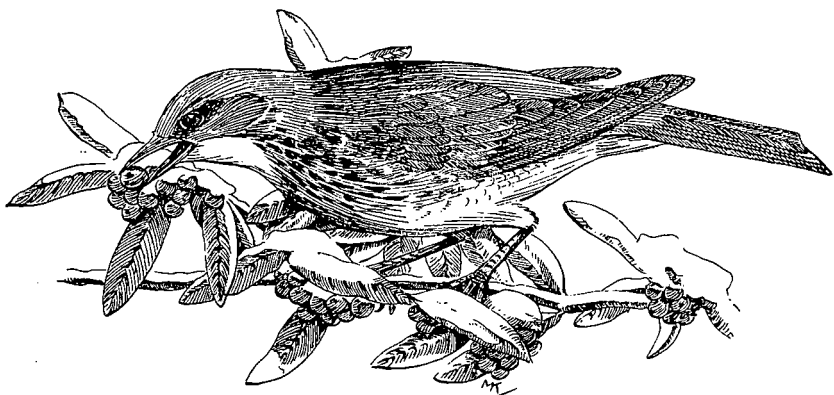
Kramsvogels zochten de wooncentra op

De vorst is dan toch even fel op komen zetten. Half februari zaten we ineens midden in de winter. Het vroor knaap en er viel nogal wat sneeuw. Het leek alsof de vogels zonder al te veel moeilijkheden door de winter 1968/1969 zouden komen, maar nu verschenen er ineens steeds meer hongerige vogels op voedertafels en sneeuwvrij gemaakte voederplaatsen. Ook kramsvogels moesten het vrije veld verlaten door gebrek aan voedsel. De grond was bevroren en bedekt met een dikke laag sneeuw. Insekten, larven, slakken en wormen waren voor de veldlijsters, zoals de kramsvogels ook wel eens genoemd worden, niet meer te bereiken. Nu staan er op het menu van de kramsvogel ook bessen en vruchten, maar die zijn in het vrije veld in februari al behoorlijk schaars geworden. En zo zagen we dan, dat de kramsvogels de wooncentra opzochten om toch maar aan voedsel te kunnen komen. Daarbij liet deze anders toch wel vrij schuwe vogel zijn angst voor de mens varen. In het veld immers laten de kramsvogels zich niet zo dicht benaderen. Ze vliegen dan al spoedig op en laten daarbij een vrij hard 'tsjak-tsjak-tsjak' horen. Toen ze half februari echter door de winter werden overvallen, waren ze ineens veel minder schuw.

Op 12 februari verschenen overal in ons dorp kramsvogels. De dagen daarna groeide hun aantal. Er kwamen er zoveel, dat hun komst zich invasieachtig voordeed. Overal zochten ze naar voedsel. En vooral in de nabijheid van besdragende heesters was men zeker van hun aanwezigheid. Rond het plein van de Chr. Nat. School in Den Hulst staan cotoneasters. Deze struiken pronkten de gehele winter al met hun prachtige helderrode bessen. Maar hier kwam een abrupt einde aan. Op 17 februari werden de bessen door een groep kramsvogels ontdekt. Aan het eind van de morgen waren zeker wel vijftig tjakkeraars bezig om hun magen met de bessen te vullen. Wanneer spelende kinderen te dicht in de buurt kwamen, vlogen de meeste vogels tsjakerend weg, maar bij een vijftal knaagde de honger blijkbaar zo hevig, dat ze doorgingen met eten. Na enkele uren waren de cotoneasters kaal. Er was geen bes meer te bekennen. Alleen de uitwerpselen, die op de grond lagen, herinnerden nog aan hun mooie kleur.

Het werd steeds moeilijker voor de kramsvogels. De bessenvoorraad slonk en slonk. Steeds meer legden de vogels hun schuwheid af en verschenen bij de woningen op de voederplaatsen. In onze tuin hadden we de vogels ook gesignaleerd en we deponeerden wat extra rotte appels op de sneeuwvrij gemaakte voederplaats. Het duurde niet lang of er verscheen al een kramsvogel bij. Hoe goed kun je dan zo'n vogel bekijken, als de

afstand van kamerraam tot voederplaats slechts twee meter bedraagt. De prachtig grijze kop en stuit en de bijna zwarte staart zijn een goed herkenningmiddel. De vogel pikte van de appels dat het een lust was. Urenlang heb ik deze kramsvogel vanuit de kamer kunnen waarnemen. Dit verveelde beslist niet, want de vogel trok de aandacht wel zolang hij bij ons in de tuin zat. En dat was bijna een week lang van de vroege morgen tot de late avond. De vogel trad zeer heerszuchtig op. Hij dulde namelijk geen enkele lijsterachtige naast zich op de voederplaats. Wanneer hij rustig van een appel zat te eten en er een merel op de voederplaats verscheen, dan werd onze vogel actief. Met de staart omhoog en afhangende vleugels keek hij naar de naderbij komende merel. Op eens vloog hij krijsend in de richting van zijn zwarte familielid. Deze dook in elkaar, maar de kramsvogel keerde terug om nogmaals een aanval uit te voeren. De merel had er

Kramsvogel op Cotoneaster. Tekening: M. J. C. Kolvoort.

al genoeg van en vloog op om enkele meters verder op de tak van een els te gaan zitten. Toen de kramsvogel zag, dat de merel genoegen nam met een plekje in de boom, zocht hij de rotte appels weer op. Enkele minuten later ging ook hij in één van de elzen, die onze tuin omzomen, zitten. De merel zag nu, dat de voederplaats vrij van concurrentie was en probeerde zijn slag te slaan. De vogel verliet de boom en streek neer in de sneeuw op enige meters afstand van de appels. Maar de vogel had buiten de waard, in dit geval buiten de kramsvogel, gerekend. Want nauwelijks zat de merel op de grond, of daar verliet ook de kramsvogel de boom. Toen begon opnieuw een felle achtervolging, die voor de merel in één van de elzen eindigde. De kramsvogel vloog terug naar de appels om er even van te eten, als het ware ter contrôle, om direct daarna ook de elzen weer op te zoeken. Vanuit deze uitkijkpost bewaakte de vogel zijn appeltjes. Toch viel het op, dat de vogel weinig geïnteresseerd was in de aanwezigheid van tientallen mussen, vinken, roodborsten, heggemussen en spreeuwen, hoewel deze laatsten ook graag van de appels snoepten.

Toen verscheen er opeens een tweede kramsvogel in onze tuin. Ook deze had graag zijn maag willen vullen met een appeltje, maar kreeg daartoe niet de kans. Want plotseling ging onze kramsvogel weer in de aanval. De indringer werd in weinige seconden door zijn soortgenoot tot buiten onze tuin verdreven. Hierna ging onze vogel weer rustig van

zijn appeltje zitten eten, daarbij tevreden om zich heen kijkend. De vogel kreeg gezelschap van enkele spreeuwen, die mee gingen helpen om de appelvoorraad uit de weg te ruimen. Onze kramsvogel liet de herriemakende spreeuwen echter rustig hun gang gaan en stoorde zich er niet aan. Toen er echter op een vijftal meters afstand weer een merel in de sneeuw neerstreek, ging onze vogel direct weer in z'n vijandige houding staan: de staart omhoog gericht en de vleugels afhangend, startklaar om de achtervolging in te zetten. Een ogenblik later vloog de vogel in een felle vlucht in de richting van de merel, die de aanval niet probeerde te weerstaan, maar wegvloog en ook in één van de elzen ging zitten. Pas daar was de vogel veilig.

Deze en soortgelijke tafelen heb ik bijna een week lang kunnen gadeslaan. Onze kramsvogel dulde geen merels of andere kramsvogels in zijn voedselgebied. Eén kramsvogel werd zo fel achterna gejaagd, dat de vogel tegen ons kamerraam vloog, maar zijn vlucht gelukkig kon voortzetten. Opvallend was het, dat soortgenoten tot ver buiten onze tuin verdreven werden, maar dat merels alleen maar van het gazon werden gejaagd en al veilig waren, wanneer ze in een vlakbij staande els gingen zitten.

Opvallend is dit gedrag van de kramsvogel ook, als men bedenkt, dat de vogels in normale winters altijd in groepsverband hun voedsel zoeken. In het vrije veld treft men vaak grote of minder grote groepen kramsvogels aan, maar van agressiviteit ten opzichte van elkaar ziet men dan weinig. Ook bij het grote aantal kramsvogels in en bij de cotoneasters langs het plein van de Chr. Nat. School heb ik van onderlinge agressiviteit niets kunnen ontdekken.

Na een week viel gelukkig de dooi in. Met de winter waren ook opeens de kramsvogels uit ons dorp verdwenen. Ook onze kramsvogel had het vrije veld weer opgezocht. Niet alle kramsvogels hebben deze winterperiode echter overleefd. Toen de sneeuw verdwenen was vonden wij enkele dode exemplaren onder bomen en struikgewas. Vogels die, getuige hun magere toestand, de hongerdood waren gestorven. Het was maar goed, dat de vorst niet langer duurde, want dan zouden er stellig nog veel meer slachtoffers zijn gevallen. En dat is eigenlijk geen wonder ook, want het voedsel is gedurende zo'n vorstperiode ook zeer eenzijdig.

Ook onze kramsvogel zou, bij langer aanhoudende vorst, waarschijnlijk niet meer gebaat geweest zijn bij zijn zo fel verdedigde appelvoorraad. Vogels die alleen moeten leven van rotte appels, krijgen het dan zwaar te verduren. Dan weten de spreeuwen beter hoe het moet. Die lusten ook wel graag een appeltje, maar hebben ook grote belangstelling voor andere lekkernijen op de voederplaats. Al duurt de winter dan ook nog zo lang, de spreeuwen slaan er zich wel doorheen. Dit kan echter niet van de kramsvogels worden gezegd. Bij strenge vorst vallen er nogal wat slachtoffers. In de afgelopen winterperiode was het aantal slachtoffers gelukkig nog niet onrustbarend groot. Wat dat betreft behoeven we niet bezorgd te zijn, dat we de kramsvogels straks in het najaar niet weer door onze velden zullen zien zwerven.

Zeldzame spin

Op een wandeling in het Deelerwoud op 28 mei 1968 vonden wij een opvallend mooie spin. Het diertje liep tussen de heide. De kop was zwart en op het fluweelachtig oranje achterlijf zaten zes zwarte stippen. De poten waren zwart met elk drie witte ringen. De spin was 1 cm.

Vermoedend dat we met een zeldzaam exemplaar te doen hadden, maakten we er een kleurendia van, met behulp hiervan werd de spin door de heer van Helsdingen gedetermineerd.

We hadden een mannelijk exemplaar van de *Eresus niger* (Petagna) gevonden, de enige vertegenwoordiger van de familie Eresidae. In Nederland is hij slechts eenmaal vermeld in Noord Brabant. We hebben na het fotograferen het diertje laten lopen, hetgeen de spin meer genoegen deed dan de heer van Helsdingen. Maar dat konden we op dat moment niet vermoeden.

L. C. Gerritse